

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งหมายถึงการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะการปลูกพืชนั้นนับได้ว่าเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญต่อการดำรงชีพของประชากรทั้งโลก ในปัจจุบันพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกพืชนั้น กำลังประสบปัญหาด้านการผลิตรายอย่างมา เนื่องจากประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตที่มีสภาพภูมิอากาศอยู่ในเขตร้อนชื้น ซึ่งเหมาะแก่การแพร่ระบาดของศัตรูพืช (วิเชียร, 2526) ทำให้เกษตรกรร้อยละ 70 ประสบปัญหาเกี่ยวกับการระบาดของศัตรูพืช อันมีผลทำให้ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหายได้มีผู้ประมาณว่า ถ้าไม่มีศัตรูพืชที่คอยทำลายพืชผลทางการเกษตรแล้ว ผลผลิตทางการเกษตรของโลกจะเพิ่มขึ้นอีก 3 เท่า ของที่มีอยู่ในปัจจุบัน (Emden, 1976 อ้างโดย ศิริวัฒน์, 2521) ส่งผลให้เกษตรกรพยายามหาวิธีการในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชดังกล่าวอยู่ตลอดเวลา ถ้ามองในภาพรวมแล้วพบว่า ปริมาณการนำเข้าสารเคมีทางการเกษตรในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาคือปี 2530 - 2539 มีแนวโน้มสูงขึ้นตามลำดับ แม้ว่าในปี 2533 และ 2534 ปริมาณจะลดลงก็ตาม หากแต่ปริมาณการนำเข้าในปี 2539 เพิ่มขึ้นจากเมื่อ 10 ปีที่แล้วร้อยละ 74.64 (บุญส่ง และ อรุณศรี, 2539) และในปี 2539 นั้นพบว่า ประเทศไทยนำเข้าสารเคมีที่ใช้ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช คิดเป็นมูลค่าถึง 167.5 ล้านบาท การใช้สารเคมีเหล่านี้ไม่เพียงแต่มีผลกับการป้องกันกำจัดศัตรูพืชเท่านั้น แต่ยังส่งผลถึงมนุษย์และสัตว์ รวมทั้งการก่อให้เกิดปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในระบบนิเวศ

หมู่บ้านแม่สาใหม่ เป็นพื้นที่ค้ำน้ำที่สำคัญ และเป็นแหล่งธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีพื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000 เมตร ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ - ปุย ราษฎรเดิมทำการเกษตรแบบไร่เลื่อนลอย มีการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 45 ปี ปัจจุบันพบว่าสภาพพื้นที่ป่ามีไม่มากนัก เนื่องจากราษฎรเพิ่มมากขึ้น มีการขยายพื้นที่ทำกินมากขึ้น ลักษณะการประกอบอาชีพในพื้นที่ที่สำคัญได้แก่ การปลูกไม้ผล และพืชผัก โดยเฉพาะลิ้นจี่ เกษตรกรปลูกกันเกือบทั้งหมด ส่วนพืชผักที่ปลูกได้แก่ กระหล่ำปลี ข้าวโพด แครอท และข้าวไร่ จึงทำให้ลิ้นจี่เป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญของหมู่บ้านดังกล่าว เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าม้ง

บ้านแม่สาใหม่ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งปลูกลิ้นจี่ของจังหวัดแหล่งหนึ่งซึ่งมีพื้นที่ปลูกลิ้นจี่ทั้งหมด 1,216 ไร่ (สถิติข้อมูลการเกษตร อำเภอแม่ริม, 2540) การปลูกลิ้นจี่ของเกษตรกรในปัจจุบันประสบปัญหาจากการระบาดของศัตรูพืชมากมายหลายชนิด ทั้งทางด้านวัชพืช โรค และแมลง ซึ่งทำให้ผลผลิตของลิ้นจี่เสียหายในปริมาณที่สูง โดยเฉพาะแมลงครั้ง หนอนเจาะขั้วผลลิ้นจี่ หนอนชอนใบ หนอนเจาะเปลือกลิ้นจี่ ฯลฯ ส่งผลให้เกษตรกรต้องเสียค่าใช้จ่ายในการป้องกันกำจัดด้วยสารเคมีและวิธีการต่างๆ ตามชนิดของศัตรูพืชตลอดฤดูกาลผลิต

จากสภาพดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ทั้งนี้ เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการแนะนำส่งเสริมการป้องกันกำจัดศัตรูพืชของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรกับวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืช
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหา ความต้องการ ของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืช

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานของรัฐ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร ฝ่ายพัฒนาการเกษตรที่สูง, กรมวิชาการเกษตร และหน่วยงานอื่นๆ ในการหาวิธีการที่เหมาะสมในการส่งเสริมการเกษตรรวมทั้งการให้ความรู้แก่เกษตรกรในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต และปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค ตลอดถึงสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด

สมมติฐาน

ลักษณะส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืช

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อวิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

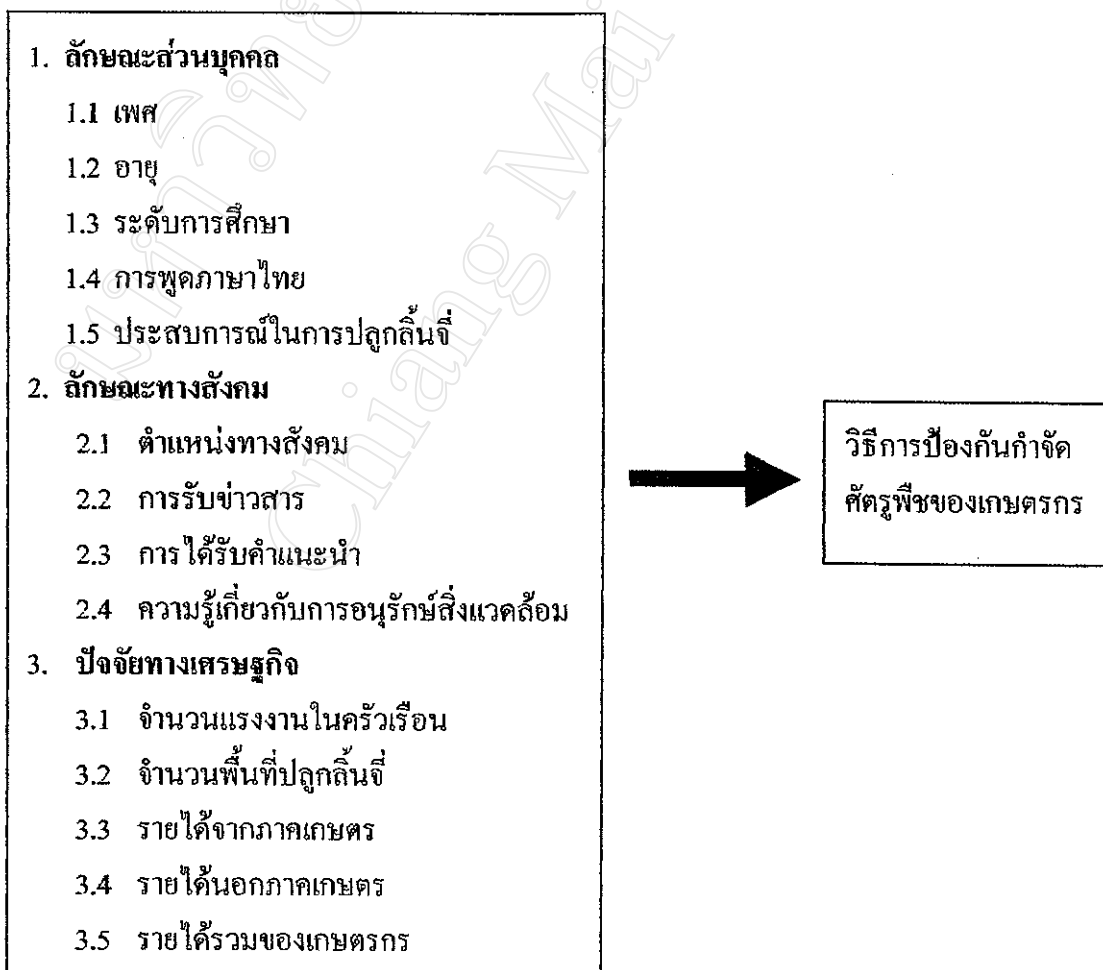
1. ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่
 - 1.1 เพศ
 - 1.2 อายุ
 - 1.3 ระดับการศึกษา
 - 1.4 การพูดภาษาไทย
 - 1.5 ประสบการณ์ในการปลูกลิ้นจี่
2. ปัจจัยทางสังคม
 - 2.1 ตำแหน่งทางสังคม
 - 2.2 การได้รับข่าวสาร
 - 2.3 การได้รับคำแนะนำ
 - 2.4 ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 - 2.5 แหล่งสื่อสารเคมี อุปกรณ์การป้องกันกำจัดศัตรูพืช

3. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ
 - 3.1 จำนวนแรงงานในครัวเรือน
 - 3.2 จำนวนพื้นที่ปลูกลิ้นจี่
 - 3.3 รายได้จากภาคเกษตร
 - 3.4 รายได้นอกภาคเกษตร
 - 3.5 รายได้รวมของเกษตรกร

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร

แผนภูมิที่ 1

ความสัมพันธ์ของตัวแปรในการวิจัย

นิยามศัพท์

1. เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ในเขตบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพศ หมายถึง เพศชายหรือหญิง ที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน
3. อายุ หมายถึง อายุเต็มของเกษตรกรจนถึงวันสำรวจ
4. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดของเกษตรกรจนถึงวันสำรวจ
5. การพูดภาษาไทย หมายถึง ความสามารถในการสื่อสาร โดยการใช้ภาษาไทย
6. ประสบการณ์ หมายถึง ระยะเวลาที่เกษตรกรปลูกลิ้นจี่จนถึงวันสำรวจ
7. ตำแหน่งทางสังคม หมายถึง การที่เกษตรกรเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาองค์กรท้องถิ่น โดยมีตำแหน่งหน้าที่ในองค์กรท้องถิ่นนั้นๆ เช่น คณะกรรมการสภาตำบล คณะกรรมการหมู่บ้าน ฯลฯ
8. การรับข่าวสาร หมายถึง การที่เกษตรกรได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันกำจัดศัตรูพืชจากข่าวสารต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ไปสเตอร์ ฯลฯ
9. การได้รับคำแนะนำ หมายถึง การที่เกษตรกรได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันกำจัดศัตรูพืช เช่น จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จากเพื่อนบ้าน ฯลฯ
10. ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับการแผ้วถางป่า การใช้สารเคมีที่ถูกต้อง การเผาวัชพืช การดูแลรักษาดิน ฯลฯ
11. แหล่งสารเคมี หมายถึง ร้านค้าที่จำหน่าย จ่าย แจก สารเคมีและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช
13. จำนวนแรงงานในครัวเรือน หมายถึง จำนวนบุคลากรในครัวเรือนที่ทำการเกษตร
14. จำนวนพื้นที่ปลูกลิ้นจี่ หมายถึง จำนวนพื้นที่เป็นไร่ที่เกษตรกรทำการปลูกลิ้นจี่
15. รายได้ภาคเกษตร หมายถึง รายได้ในแต่ละปีที่ได้จากการเกษตรทั้งทางพืช สัตว์ และประมง
16. รายได้นอกภาคเกษตร หมายถึง รายได้ในแต่ละปีที่เกษตรกรมีรายได้จากด้านอื่นที่ไม่ใช่ภาคเกษตร เช่น รับจ้าง หัตถกรรม
17. รายได้รวม หมายถึง รายได้รวมของเกษตรกรทั้งหมดต่อปี
18. วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืช หมายถึง วิธีการที่เกษตรกรป้องกันหรือกำจัดศัตรูลิ้นจี่ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ